

KORSANLAR DA SOSYAL SORUMLUDUR

Serdar DİNLER

Khas yaşamboyu eğitim merkezi

Kötü ve ahlaki olmayan bir iş yapan kimselerin, iyi ve ahlaki olarak çalışıyor olmaları nasıl değerlendirilmelidir? İşin sonuçları mı, süreçleri mi daha büyük önem taşır? Bu gibi sorular günümüzde kurumsal sorumluluk ile ilgili tartışmaların merkezinde yer alıyor. Emrinde çalışanları kuralsızca sömürerek ekmek üreten bir fırıncıyı mı, yoksa demokratik usuller ve yazılı kurallara göre hareket eden gaspçı korsan gemilerini mi takdir edeceğiz?

Tarih boyunca deniz kıyılarında yağma ve hırsızlık yoluyla geçinen saldırgan gruplara korsan denildi. Bilinen ilk korsan saldırıları milattan önceki yıllarda Akdeniz uygarlıklarından faydalanan haydutlar tarafından gerçekleştirildi. Korsanlar Roma İmparatorluğu döneminde o kadar güçlendiler ki imparator Jül Sezar'ı bile fidye için kaçırdılar. Korsanlar Sezar'a karşılık 20 ölçü altına razıydılar; ancak Sezar kendisinin daha değerli olduğuna inanıyordu. Dolayısıyla fidye bedeli elli ölçü altına yükseltmişti.

16. yüzyıla gelindiğinde, korsanlar dünyadaki tüm denizlere ulaşmışlardı. Özellikle Karayip Denizi'ndeki korsanlar, korsanlığı altın çağına erdirdiler. Aralarından birçok korsanın şöhreti yıllar boyu sürdü. Karayip korsanları günümüze kadar birçok kitap ve filme ilham verdi. Kol ya da bacak yerine kullandıkları çengelleri, bir tanesi bantla kapatılmış gözleri, kendilerine ait giyim tarzları, konuşma şekilleri, geleneikleri ve maceralı yaşamları bu deniz haydutlarını dünya çapında bilinen popüler kültür öğelerine dönüştürdü.

Korsanların Altın Çağı'nın en ünlü kaptanlarından olan Portekizli Bartolomeu'nun ayrı bir önemi vardır. Bartolomeu, 'Korsan Kodu' olarak anılacak kuralları ilk defa uygulayan kaptanlar arasında yer aldı. Korsan Kodları, korsan tayfalarının çalışmalarını nasıl sürdüreceklerini anlatan merkezi metinlerdi. Bir çeşit iş yapma tüzüğü olarak kullanılan bu metinler; korsanların ahlaki kurallarını, mal paylaşım esaslarını, davranış kurallarını, hatta yaralanan korsanların bakım ve tazminatlarına ilişkin bilgileri içeriyordu. Ayrıca korsanlar kaptanlarını ve diğer önemli görevlere gelecek

kişileri oylayarak seçiyorlardı. Tayfadaki her korsanın oy hakkının bulunması en eski Korsan Kodları'nda dahi yer alıyordu. Dolayısıyla demokratik denilebilecek seçim esaslarıyla işleyen, tüm iş yapış süreçleri hakkında yazılı ve kabul edilmiş metinleri olan korsanlar, yaşadıkları çağların en eşitlikçi çalışma ortamına sahiptiler.

Kötü ve ahlaki olmayan bir iş yapan kimselerin, iyi ve ahlaki olarak çalışıyor olmaları nasıl değerlendirilmelidir? İşin sonuçları mı, süreçleri mi daha büyük önem taşır? Bu gibi sorular günümüzde kurumsal sorumluluk ile ilgili tartışmaların merkezinde yer alıyor. Emrinde çalışanları kuralsızca sömürerek ekmek üreten bir fırıncıyı mı, yoksa demokratik usuller ve yazılı kurallara göre hareket eden gaspçı korsan gemilerini mi takdir edeceğiz?

Korsan sıfatı günümüzde sadece deniz haydutlarını değil, aynı zamanda her türlü hırsızlığı ve kayıt dışılığı anlatan genel bir ifade haline geldi. Artık tekstil ürünlerinin, fikir ve sanat eserlerinin, taksilerin, yazılımların ve diğer pek çok ürünün de korsanları var. Bu korsanlara karşı kayıtlı işletmeler büyük tepki duyuyorlar. Fakat korsanlara karşı büyük tepki besleyen şirketlerin, kendi içlerinde Karayip Korsanları kadar sorumlu olabildiklerini söylemek güç.

Günümüzde birçok şirket halen hangi esaslara göre çalışacağını yazılı bir metinle belirlemiş değil. Kendi iş etiği anlayışlarını kağıda dökmekten çekinen şirketler, aslında etik olmayan sulara bayrak açmış oluyorlar. Küresel İlkeler Sözleşmesi gibi uluslararası kurumsal vatandaşlık girişimlerine veya sürdürülebilirlik raporlamaları gibi şeffaf kamuoyu raporlarına karşı kayıtsız kalan şirketler, hesap vermekten korktukları için herhangi bir taahhüt altına girmekten kaçıyorlar. Şirketler gerçekten daha iyi olmak için mi çabalyor, yoksa insan hakları, çalışan hakları, eşitlik gibi konular, aslında sadece daha çok kâr arayışının maskeleri olarak mı kullanılıyor?

Günümüz şirketlerine tarihi korsanları anlamaları için bir çağrı göndermek fena bir fikir olmayabilir. Elbette şirketler, varlık sebeplerini başkalarının varlıklarını sömürmeye adanmışlar diye değil; iş süreçlerini tüm boyutlarıyla tanımlayabilmeleri, çalışanlarının haklarını en baştan güvence altına alabilmeleri, herkese yönetim süreçlerine katılma hakkı verebilmeleri için korsanlardan feyz alsınlar diye. Daha da önemlisi, iç süreçlerinde kurumsal sorumluluğun önemini kavrayabilsinler diye.